

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

ПІДПРИЄМСТВА

Практичне видання для еколога,
яке допоможе забезпечити виконання
вимог законодавства та підготувати
підприємство до перевірки

- РОЗ'ЯСНЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН
- ПОРАДИ ДОСВІДЧЕНИХ ЕКСПЕРТІВ
- ВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Доступ до актуальної
нормативно-правової бази та зразків
документів на **disk.techmedia.com.ua**

**ВИДАЄТЬСЯ ЗА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ
ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ**

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

**+ доступ до нормативної бази
на disk.techmedia.com.ua**

**Роз'яснення законодавчих змін
Шаблони та зразки заповнення документів
Поради досвідчених експертів**

Станом на січень 2021 року

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Виробничо-практичне видання

Засновник ТОВ «МЕДІА-ПРО»

Видавець ТОВ «ТЕХ МЕДІА ГРУП»

ЕКСПЕРТНА РАДА

Ірина ШВЕЦЬ,

начальник відділу екології,
клімату та енергозбереження
Покровської міської ради
Донецької області

Тетяна ТЕВКУН,

експерт Інституту дослідження
адаптації законодавства

Вікторія СЕРДЮК,

провідний інженер з охорони
навколишнього природного
середовища

Марина ТИМОШЕНКО,

еколог провідного підприємства
в галузі харчової промисловості,
головний експерт Експертного
центру ГС «Професійна асоціація
екологів України» (ПАЕУ)

Ганна АМБРОСОВА,

промисловий еколог

Людмила ХОМІЧ,

адвокат, спеціалізація —
природоохоронне законодавство

Світлана БЕРЗІНА,

заступник голови національного
технічного комітету стандартизації
ТК 82 «Охорона довкілля»

Олена КОШЕЛЕВА,

експерт Професійної асоціації
екологів України (ПАЕУ)

Керівник проєкту

Марина Бурдейна

Директор

Ганна Андрусенко

Відповідальний редактор

Тетяна Крайнікова

Дизайн і верстка

Анна Дученко

Керівник відділу збуту

Юлія Козакевич

Адреса редакції та видавця

вул. Червоноткацька, 40,
м. Київ, 02094
Тел.: 0-800-215-522 (вн. 815)
e-mail: info@techmedia.com.ua
www.techmedia.com.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого ЗМІ

КВ № 18632-7432Р від 18.01.2012

Тираж — 500 екз.

Замовлення № 49 від 01.03.2021

Виготовлювач (типографія)

ФОП Лопатіна О. О.
www.publishpro.com.ua
тел.: +38 044 501 36 70

Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи ДК № 5317 від 03.04.2017
Видається із червня 2012

Редакція не несе відповідальності за шкоду,
заподіяну в результаті використання,
невикористання або неналежного
використання інформації, що міститься
в цьому виданні.

З М І С Т

Р О З Д І Л 1

ПРАВОВЕ ПОЛЕ ФАХІВЦЯ З ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

- 1.1. Основні положення екологічного законодавства
- 1.2. Норми законодавства Європейського Союзу
- 1.3. Відповідальність за екологічні правопорушення
- 1.4. Судова практика розгляду екологічних справ

Р О З Д І Л 2

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД

- 2.1. Види екологічного контролю
 - 2.2. Сутність і суб'єкти оцінки впливу на довкілля
 - 2.3. Планована діяльність, що передбачає оцінку впливу на довкілля
 - 2.4. Процедура оцінки впливу на довкілля
 - 2.5. Екологічні вимоги до проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації підприємств, споруд і об'єктів
 - 2.6. Підстави для здійснення перевірок
 - 2.7. Види перевірок та інтервали їх проведення
 - 2.8. Інструментально-лабораторний контроль
 - 2.9. Оформлення результатів перевірки
 - 2.10. Пакет документів, який слід надавати інспектору Держекоінспекції
 - 2.11. Консультативна підтримка суб'єктів господарювання
- Запитання — відповіді

Р О З Д І Л 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 3.1. Огляд ключових законодавчих вимог
- 3.2. Який вид служби вибрати?
- 3.3. Документальне оформлення служби

- 3.4. Загальний перелік документації еколога
- 3.5. Підвищення екологічної свідомості та кваліфікації працівників шляхом їхнього навчання й оцінювання знань
- 3.6. Система мотивації та стимулювання персоналу як складники екологічної корпоративної культури

Р О З Д І Л 4

ДІЯЛЬНІСТЬ З ОХОРОНИ ПОВІТРЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 4.1. Основи правових заходів з охорони атмосферного повітря
- 4.2. Нормування викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря
- 4.3. Управління викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря
- 4.4. Технічна експлуатація та розроблення паспортів газоочисних установок
- 4.5. Оцінка впливу викидів забруднюючих речовин на стан повітря
- 4.6. Звітність у сфері охорони атмосферного повітря
- 4.7. Отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин
- 4.8. Установлення санітарно-захисної зони підприємства та коригування її розмірів
- 4.9. Система моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів

Запитання — відповіді

Р О З Д І Л 5

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

- 5.1. Основні поняття водокористування та нормування в галузі
- 5.2. Загальне водокористування
- 5.3. Отримання дозволу на спеціальне водокористування
- 5.4. Спеціальне водокористування на умовах оренди
- 5.5. Водокористування для питних і побутових потреб
- 5.6. Життєвий цикл водної свердловини: від буріння до ліквідації
- 5.7. Особливості користування водними об'єктами для різних галузей економіки

- 5.8. Звітність про використання води
- 5.9. Особливості обліку окремих видів водокористування
- Запитання – відповіді

Р О З Д І Л 6

БЕЗПЕЧНЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 6.1. Алгоритм підготовки та проведення інвентаризації відходів
- 6.2. Отримання документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами
- 6.3. Ліцензування небезпечних відходів
- 6.4. Паспортизація місць видалення і тимчасового зберігання відходів
- 6.5. Ведення первинного обліку та статистичної звітності
- 6.6. Декларування відходів
- 6.7. Моніторинг місць утворення, зберігання та видалення відходів
- 6.8. Поводження з відпрацьованими люмінесцентними лампами
- 6.9. Особливості утилізації батарейок
- 6.10. Відходи тари (упаковки)
- 6.11. Утилізація засобів оргтехніки
- 6.12. Утилізація відпрацьованих шин
- 6.13. Поводження з відпрацьованими моторними, трансмісійними маслами та мастилами
- 6.14. Поводження з побічними продуктами тваринного походження
- 6.15. Медичні відходи
- 6.16. Особливості утилізації непридатних прекурсорів, використаної тари та пакувальних матеріалів з-під них
- 6.17. Безпечне поводження з харчовими відходами
- Запитання – відповіді

Р О З Д І Л 7

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ НАДР

- 7.1. Нормативно-правові засади надрокористування
- 7.2. Порядок проведення аукціонів із продажу спеціальних дозволів на користування надрами

- 7.3. Спеціальний дозвіл на користування надрами
- 7.4. Гірничий відвід
- 7.5. Продовження строку дії дозволу
- 7.6. Переоформлення дозволу
- 7.7. Внесення змін до дозволу
- 7.8. Дублікат дозволу
- 7.9. Зупинення дії дозволу
- 7.10. Припинення надрокористування
- 7.11. Права й обов'язки користувачів надр
- 7.12. Охорона надр
- 7.13. Державний контроль і нагляд за веденням робіт
із геологічного вивчення надр, їх використанням і охороною
- 7.14. Відповідальність за порушення законодавства про надра

Р О З Д І Л 8

СПЛАТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ

- 8.1. Платники податку
- 8.2. Об'єкти й база оподаткування
- 8.3. Ставки податку
- 8.4. Порядок обчислення податку
- 8.5. Порядок і строки подання звітності та сплати податку
- 8.6. Рекомендації щодо заповнення податкової декларації
- 8.7. Штрафні санкції за порушення податкового
законодавства

Р О З Д І Л 9

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 9.1. Серія ISO 14000: повний перелік і стандарти,
прийняті в Україні як національні
- 9.2. Структура та характеристика стандарту ISO 14001:2015
- 9.3. Підготовка до впровадження системи екоменеджменту
- 9.4. Упровадження системи екологічного менеджменту
- 9.5. Оцінювання діяльності та поліпшення системи
екологічного менеджменту

9.6. Шість кроків для забезпечення екологічної відповідальності
за вироблену продукцію

Запитання — відповіді

Р О З Д І Л 10

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ І КОНТРОЛЬ ДОТРИМАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ НОРМ

- 10.1. Повторне ресурсоспоживання
- 10.2. Екологічна безпека та альтернативна енергетика
- 10.3. Маловідходні та безвідходні технології
- 10.4. Екологічні аспекти ощадливого виробництва

Р О З Д І Л 11

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ Й ЕКОДИЗАЙН

- 11.1. Екологічне маркування типу I в Україні та світі
- 11.2. Отримання права на застосування
екологічного маркування I типу
- 11.3. Екологічне маркування типу II
- 11.4. Інші екологічні знаки для непродовольчих товарів
- 11.5. Відповідальність за порушення
вимог застосування екологічного маркування

ПРАВОВЕ ПОЛЕ ФАХІВЦЯ З ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Основні положення екологічного законодавства

Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій і природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

ДОВІДКА

Екологічне право — це комплексна галузь права, система норм і правил, що регулюють відносини в галузі охорони, використання, відтворення всіх природних ресурсів, екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей від негативного впливу забрудненого навколишнього середовища.

Особливість екологічного права

Особливість екологічного права як комплексної галузі визначено тим, що воно охоплює земельне, водне, лісове, гірниче, фауністичне, флористичне, атмосфероохоронне, заповідне законодавство, які або вже сформувалися в окремі галузі права (земельне, водне, лісове, гірниче), або ж існують як галузі законодавства, але процес їх формування в галузі права триває.

Комплексний характер екологічного права виражено не лише в тому, що воно об'єднує зазначені галузі права, кожна з яких охоплює як норми, що регулюють відносини щодо охорони і використання конкретного природного ресурсу, так і норми права, спрямовані на охорону довкілля загалом.

Водночас екологічне право охоплює сферу законодавства, що регулює відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища.

ДОВІДКА

Предмет екологічного права — суспільні відносини у сфері охорони, оздоровлення і поліпшення навколишнього природного середовища, запобігання й усунення шкідливих наслідків дії на неї господарської та іншої діяльності.

Чіткіше визначити предмет екологічного права дає змогу зіставлення його з предметом суміжних галузей права — земельного, гірського, водного, лісового, одним із основних завдань яких також є охорона та раціональне використання навколишнього природного середовища. Проте до предмета зазначених галузей права належать, зокрема, відносини щодо раціонального використання й охорони окремих природних об'єктів — землі, надр, вод, лісів тощо, а не навколишнього природного середовища загалом.

1.3. Відповідальність за екологічні правопорушення

Порушення законодавства України про охорону навколишнього природного середовища веде до дисциплінарної, адміністративної, цивільної та кримінальної відповідальності.

ВАЖЛИВО

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані компенсувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, у порядку та розмірах, установлених законодавством України. Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі.

Компенсація шкоди

ДОВІДКА

Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитки відшкодовують у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування в меншому або більшому розмірі (ст. 22 ЦКУ). Майнову шкоду, завдану неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкоду, завдану майну фізичної або юридичної особи, відшкодовує в повному обсязі особа, яка її завдала (ст. 1166 ЦКУ).

Для застосування такої міри відповідальності, як компенсація шкоди, потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення:

Елементи
складу
цивільного
правопорушення

- протиправної поведінки;
- шкоди;
- причинного зв'язку між протиправною поведінкою заподіювача та шкодою;
- вини.

За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає.

КОМЕНТАР ЕКСПЕРТА

Варто пам'ятати, що:

- у разі застосування санкцій за порушення вимог законодавства, зокрема, якщо законом передбачено мінімальні та максимальні розміри санкцій, враховують принцип пропорційності порушення і покарання. Санкція, що застосовують до суб'єкта господарювання під час першого порушення, не може бути вищою за мінімальну санкцію, передбачену відповідним законом (ст. 12 Закону про держнагляд);
- у разі виконання в повному обсязі й у встановлений строк припису про усунення порушень, виявлених під час здійснення заходу нагляду (контролю), фінансові й адміністративні санкції, заходи реагування до суб'єкта господарювання, його посадових осіб не застосовують.

Перелік можливих порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища та видів юридичної відповідальності зазначено в *таблиці 1*.

Р О З Д І Л 2

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД

Крок 1

Повідомлення подають уповноваженому органу в форматі Adobe Portable Document Format (PDF) через електронний кабінет Реєстру з оцінки впливу на довкілля (*далі* — Реєстр).

Крок 2

Повідомленню, поданому через електронний кабінет Реєстру, за допомогою програмних засобів ведення Реєстру присвоюють реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності, який автоматично надсилають за допомогою програмних засобів ведення Реєстру суб'єкту господарювання на електронну адресу, зазначену суб'єктом господарювання під час реєстрації у Реєстрі.

Крок 3

Протягом 3-х робочих днів із дня подання Повідомлення суб'єкт господарювання подає зазначене повідомлення особисто або в письмовій формі на паперових носіях уповноваженому органу за допомогою засобів поштового зв'язку поштовим відправленням з оголошеною цінністю з описом вкладення.

ДОВІДКА

У повідомленні про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, що подають на паперових носіях, зазначають реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності, присвоєний їй програмними засобами ведення Реєстру під час подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля.

2

Крок 4

Повідомлення вносить уповноважений орган до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля протягом 3-х робочих днів із дня надходження.

Крок 5

Протягом 20-ти робочих днів із дня офіційного оприлюднення повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, громадськість може надати уповноваженому органу зауваження і пропозиції до планованої діяльності, обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. У разі отримання зауважень і пропозицій громадськості відповідний уповноважений орган повідомляє про них суб'єкту господарювання та надає йому копії зауважень і пропозицій протягом 3-х робочих днів із дня їх отримання.

ВАЖЛИВО

Суб'єкт господарювання під час підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля враховує повністю, враховує частково або обґрунтовано відхиляє зауваження і пропозиції громадськості, надані в процесі громадського обговорення обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Підготовка звіту з оцінки впливу на довкілля

Суб'єкт господарювання забезпечує підготовку звіту з оцінки впливу на довкілля (*далі* — Звіт) і несе відповідальність за достовірність зазначеної у Звіті інформації згідно з законодавством (*схема 2*).

2.7. Види перевірок та інтервали їх проведення

Заходи державного нагляду (контролю) — планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом (*інфограф. 1*).

Інфографіка 1

Основним документом, який регламентує провадження державного нагляду (контролю), є **Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»** від 05.04.2007 № 877-V (*далі — Закон про держнагляд*).

Завантажуйте документ із disk.techmedia.com.ua

Планові заходи зі здійснення державного нагляду (контролю)

Планові заходи здійснюються відповідно до річних планів, що затверджує Держекоінспекція не пізніше 1 грудня року, що передуює плановому.

2

*

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

ДОВІДКА

Плановим періодом вважають рік, який обчислюють із 1 січня по 31 грудня планового року.

Державною регуляторною службою України було розроблено рекомендації суб'єктам господарювання щодо формування планових заходів, які містяться за посиланням: URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Po-planu-na-2021-rik-dlya-suyektiv-1-1.pdf>*

Вимоги до оформлення річних та комплексного планів визначаються **наказом Мінекономрозвитку «Про затвердження Вимог до оформлення річних та комплексного планів здійснення заходів державного нагляду (контролю), унесення змін до них та звіту щодо їх виконання» від 07.08.2017 № 1170/81**.

ЗАБОРОНЕНО**Не допускається:**

- внесення змін до річних планів здійснення заходів державного нагляду (контролю), окрім випадків зміни найменування суб'єкта господарювання та виправлення технічних помилок;
- здійснення протягом планового періоду більше ніж одного планового заходу державного нагляду (контролю) щодо одного суб'єкта господарювання одним і тим самим органом державного нагляду (контролю).

Умови для проведення планового комплексного заходу держнагляду

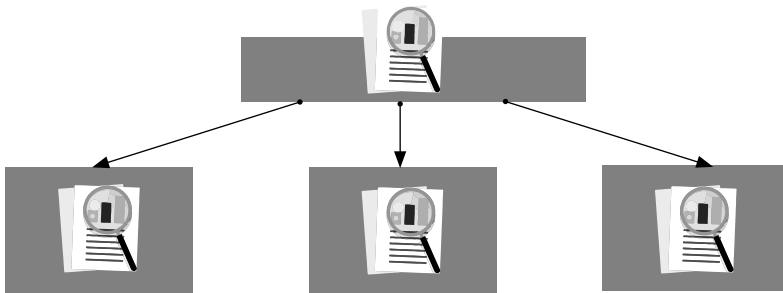
За наявності у суб'єкта господарювання відокремлених підрозділів планові заходи державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта

господарювання можуть здійснювати одночасно в усіх відокремлених підрозділах протягом строку здійснення одного планового заходу (інфограф. 2).

2

Інфографіка 2

Логіка проведення планового комплексного заходу держнагляду у суб'єкта господарювання, що має відокремлені підрозділи

Внесення одного й того самого суб'єкта господарювання до планів здійснення заходів державного нагляду (контролю) різних органів державного нагляду (контролю) є підставою для проведення щодо такого суб'єкта господарювання комплексного планового заходу державного нагляду (контролю).

Суб'єкт господарювання має право відмовитися від проведення комплексного планового заходу державного нагляду (контролю) шляхом письмового звернення до Державної регуляторної служби. У такому разі перевірку такого суб'єкта господарювання проводять згідно з річними планами органів державного нагляду (контролю).

На виконання Закону про держнагляд діють **Методики розроблення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження**

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю), а також уніфіковані форми актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю), затверджені постановою КМУ від 10.05.2018 № 342.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону про держнагляд, постановою КМУ «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією» від 06.03.2019 № 182 затверджено критерії, за якими:

- оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності;
- визначають періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією.

Критерії, за якими оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначають періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Держекоінспекцією:

- Провадження господарської діяльності з додержанням екологічних вимог.

- Категорія видів планової діяльності й об'єктів, що можуть мати значний вплив на довкілля.
- Види порушень вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, виявлених за результатами заходів державного нагляду (контролю), проведених протягом останніх п'яти років, що передують плановому періоду.
- Кількість порушень вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, виявлених за результатами заходів державного нагляду (контролю), проведених протягом останніх 5-ти років, що передують плановому періоду.
- Кількість позапланових заходів державного нагляду (контролю), проведених щодо суб'єкта господарювання протягом останніх 5-ти років, що передують плановому періоду, із підстав, передбачених абзацами третім, сьомим, дев'ятим ч. 1 ст. 6 Закону про держнагляд.
- Кількість випадків недопущення суб'єктом господарювання посадових осіб органа державного нагляду (контролю) до проведення заходів державного нагляду (контролю) (окрім випадків, передбачених ст. 10 Закону про держнагляд) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів протягом останніх 5-ти років, що передують плановому періоду.

Вичерпний перелік критеріїв, за якими оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів Держекоінспекцією, їх показники та кількість балів за кожним показником зазначено в *табл. 1* (на підставі Постанови № 182).

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Огляд ключових законодавчих вимог

Екологічне законодавство — це самостійна низка нормативно-правових актів у загальній системі права, що спрямована на регулювання окремого виду суспільних відносин — екологічних.

ДОВІДКА

Джерела екологічного законодавства — це правові норми, які регулюють відносини стосовно належності, використання, відтворення природних об'єктів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки для задоволення екологічних, економічних та інших інтересів.

Ключові законодавчі акти природоохоронної сфери

Із урахуванням принципу верховенства права **Конституція України** має найвищу юридичну силу. У Конституції врегульовано найважливіші природоохоронні відносини (ст. 13, 14, 16, 41, 50, 66, 85, 92, 116, 119, 137, 138 тощо).

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

Серед **законів загального характеру** виокремлюють такі, що зазначені в *таблиці 1*.

Таблиця 1

Закони загального характеру

№ з/п	Назва документа
1	Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27.02.1991 № 791а-ХІІ (зі змінами та доповненнями)
2	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ (зі змінами та доповненнями)
3	Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-ХІІ (зі змінами та доповненнями)
4	Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями)
5	Закон України «Про металобрухт» від 05.05.1999 № 619-ХІV (зі змінами та доповненнями)
6	Закон України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» від 10.02.2000 № 1436-ІІІ (зі змінами та доповненнями)
7	Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.2000 № 1478-ІІІ (зі змінами та доповненнями)
8	Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-ІІІ (зі змінами та доповненнями)
9	Закон України «Про Червону книгу України» від 07.02.2002 № 3055-ІІІ (зі змінами та доповненнями)
10	Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 № 3447-ІV (зі змінами та доповненнями)
11	Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI (зі змінами та доповненнями)
12	Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII (зі змінами та доповненнями)
13	Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677-VI (зі змінами та доповненнями)
14	Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014 № 1314-VII (зі змінами та доповненнями)
15	Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 № 124-VIII (зі змінами та доповненнями)

Формування системи стимулювання персоналу та корпоративної екологічної культури

Створення екологічно свідомої організації починається передовсім із власних співробітників. Екологізація компанії повинна відбуватися як спільна справа, що спирається на філософію, цінності та місію. Кожного співробітника слід залучити до співдії — тільки таким чином можна досягнути синергетичного ефекту та сталого розвитку.

3

Поділіться баченням

Крок 1

Перш ніж співробітники почнуть впроваджувати «зелені» стратегії, поясніть їм, як їхні дії впливають на витрати компанії та навколишнє середовище. Поділіться статистикою про вплив компанії на навколишнє середовище (енергоефективність, споживання паперу тощо). Потім розкажіть про довгострокові цілі, яких компанія хотіла би досягти. Заохочуйте співробітників надавати пропозиції щодо можливих заходів.

Реалізуйте програму утилізації

Крок 2

Один зі стандартних способів підтримати відповідальне ставлення до навколишнього середовища — створити програму утилізації в офісі. Від кухонної зони до робочого місця — забезпечте навчання відповідально поводитися з відходами за допомогою чітких показників на спеціально відведених пунктах збору сміття. Це допоможе людям розрізняти, які предмети підлягають переробці, компосту, а котрі — сміттевому відру.

Також можна завести практику передавання в дар старої комп'ютерної техніки, інших зайвих предметів, які лише займають місце на робочому місці.

Крок 3**Економте електроенергію в офісі**

Завантажуйте
зразок Пам'ятки
із disk.techmedia.com.ua

3

Укладіть **Пам'ятку про політику компанії щодо зниження енергоспоживання** — розкладіть її на робочих місцях. У ній запропонуйте вимикати комп'ютери та інше електронне обладнання наприкінці робочого дня, використовувати природне світло в офісних приміщеннях (не зашторювати вікна без потреби), вимикати світло, коли конференц-зал не використовується, одягатися так, щоб меншою мірою користуватися кондиціонером тощо. Дотримання цих настанов допоможе заощадити енергоресурси, а також істотно зменшить рахунки компанії за електроенергію.

Крок 4**Просувайте безпаперовий офіс**

Рішення для цифрових і хмарних обчислень дає змогу компаніям стати оптимізованими, ефективними та екологічними. Від використання настільних додатків, таких як Microsoft Office і Google Drive для координації робочих проєктів, до інвестицій у програмне забезпечення для цифрового управління персоналом і розрахунку заробітної плати для управління персоналом, — папір і чорнило замінійте на цифрову альтернативу.

Крок 5**Зменште відходи за рахунок повторного використання**

Щорічно українці використовують тонни одноразових кавових чашок і скляночок. Позбавте співробітників від цієї марнотратної звички, заохочуючи використовувати багаторазовий посуд.

Крок 6**Інвестуйте в офісні рослини**

Рослини в офісі прикрасять робочі місця, поліпшать атмосферу, зменшать тривожність співробітників. Внутрішня зелень підвищує рівень кисню і видаляє вуглекислий газ і формальдегід.

Р О З Д І Л 4

4

ДІЯЛЬНІСТЬ З ОХОРОНИ ПОВІТРЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

4.6. Звітність у сфері охорони атмосферного повітря

Державне статистичне спостереження за **формою № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів за 20__ рік»** є складником державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря відповідно до **Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря, затвердженого постановою КМУ від 13.12.2001 № 1655** (далі — Порядок|Постанова № 1655).

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

ДОВІДКА

У рамках державного статистичного спостереження з охорони атмосферного повітря здійснюють облік викидів забруднювальних речовин і парникових газів від виробничих і технологічних процесів, технологічного устаткування (установок) згідно з рекомендаціями Статистичної комісії Організації Об'єднаних Націй щодо інвентаризації атмосферних викидів (CORINAIR 2000), що відповідає міжнародним вимогам до статистичної інформації у сфері охорони атмосферного повітря.

Форма 2-ТП (повітря) затверджена **наказом Держстату «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря)(річна) „Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів”» від 18.12.2019 № 405**.

Форма 2-ТП (повітря) водиться в дію зі звіту за 2020 рік.

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

Нормативні засади звітності за Формою № 2-ТП (повітря)

Державне статистичне спостереження за формою № 2-ТП (повітря) ґрунтується на нормах документів різного рівня:

- Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992 № 2614-XII;

- Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII;

- Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 № 2707-XII;

- Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV;

- Постанова КМУ «Про затвердження переліку найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин, викиди яких в атмосферне повітря підлягають регулюванню» від 29.11.2001 № 1598;

- Порядок|Постанова № 1655;

- «Інструкція про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві», затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 10.02.1995 № 7;

- Інструкція про порядок та критерії взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, затверджена наказом Міністерства екології та природних ресурсів від 10.05.2002 № 177.

Загальна характеристика даних Форми № 2-ТП (повітря)

Показники звіту за Формою № 2-ТП (повітря) характеризують обсяги викидів забруднювальних речовин і парникових газів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктів підприємницької діяльності за місцем здійснення їхньої економічної діяльності за підсумками календарного року.

Дані звіту за Формою № 2-ТП (повітря) не відображають обсяги викидів забруднювальних речовин і парникових газів від пересувних джерел забруднення (виробнича, сільськогосподарська й інша техніка, а також автомобільний та інші види транспорту).

Поширеність Форми № 2-ТП (повітря)

Відповідно до Наказ № 405, Форма № 2-ТП (повітря) поширена на юридичних осіб, відокремлені підрозділи юридичних осіб, що мають об'єкти, які здійснюють викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря, та перебувають на державному обліку в галузі охорони атмосферного повітря.

Порядок заповнення Форми № 2-ТП (повітря)

Порядок заповнення Форми № 2-ТП (повітря) регламентовано «**Роз'ясненням стосовно заповнення нової форми 2-ТП (повітря) (річна)**», затвердженим Головою Державної служби статистики І. Є. Вернером 19.06.2020 р.

Для складання звіту за Формою №2-ТП (повітря) слід проаналізувати наявні на підприємстві документи:

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

- Дозвіл/дозволи на викиди.
- Лист/листи про постановку підприємства на державний облік відповідно до Інструкція|Наказ № 177.
- Інвентаризація викидів забруднюючих речовин на підприємстві (розроблена для отримання дозволу на викиди відповідно до Інструкція|Наказ № 7).
- Документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів, — на основі яких підприємство отримало дозвіл/дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.
- Результати розрахунків викидів забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря, які виконуються щоквартально для нарахування та сплати екоподатку (розрахунки згідно з інвентаризацією викидів та показниками емісії).

У Формі № 2-ТП (повітря) відображають фактичні обсяги викидів забруднювальних речовин і парникових газів, визначені на підставі даних щодо обсягів використання палива, виробництва продукції (енергії) тощо та відповідних питомих викидів забруднювальних речовин і парникових газів, за окремими категоріями джерел забруднення (виробничими й технологічними процесами, технологічним устаткуванням (установками)).

Розрахунки можливі з використанням матеріалів інвентаризації, зареєстрованих уповноваженими органами влади в порядку, встановленому в Інструкція|Наказ № 7.

ВАЖЛИВО

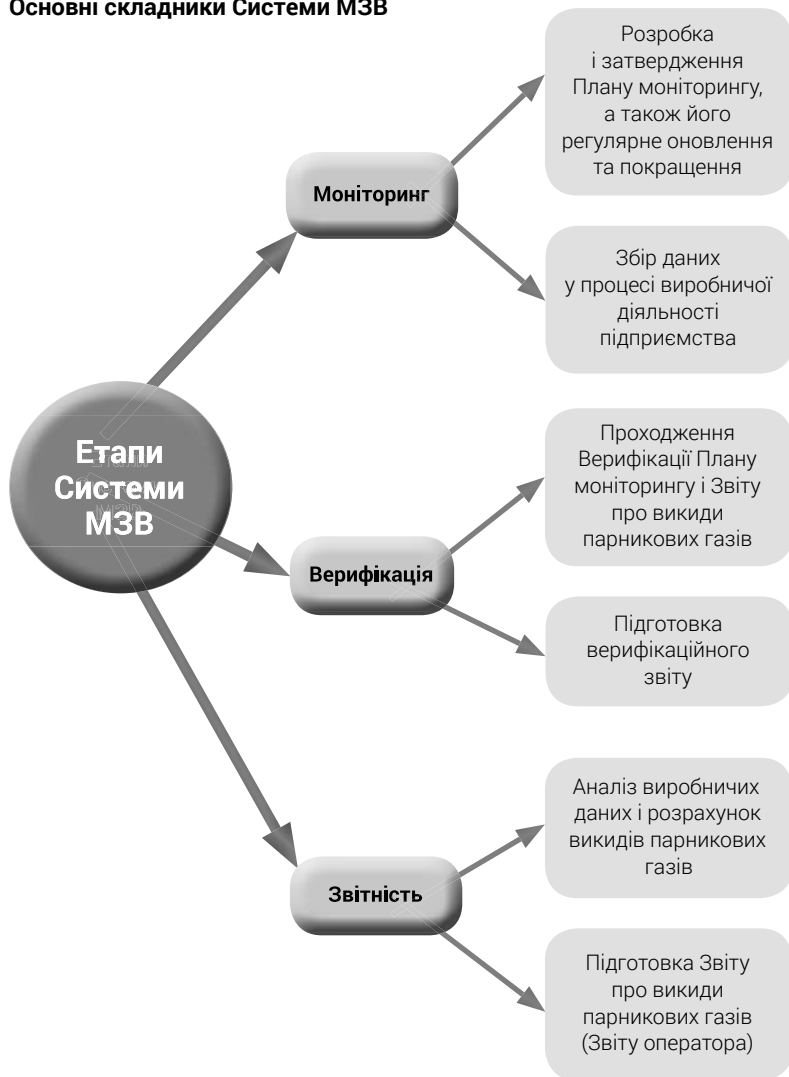
Значення показників звіту мають формат представлення:

обсяг викидів забруднюючих речовин і парникових газів — у тоннах (із трьома десятковими знаками після коми).

Основні складники Системи МЗВ наведено в інфограф. 2.

Інфографіка 2

Основні складники Системи МЗВ

Відповідно до Перелік|Постанова № 880,
Система МЗВ розповсюджується на підприємства, які виконують певні виробничі процеси (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації

Назва виду діяльності	Парниковий газ
Спалювання палива в установках, загальна номінальна теплова потужність яких перевищує 20 МВт (за винятком установок для спалювання небезпечних або побутових відходів, установок, які використовуються для досліджень, розробки та тестування нових продуктів і процесів, а також установок, що споживають виключно біомасу або біопаливо); устаткування з номінальною тепловою потужністю до 3 МВт не враховується для визначення загальної номінальної теплової потужності установки	CO ₂
Переробка нафти	CO ₂
Виробництво коксу	CO ₂
Випалювання або спікання, в тому числі агломерація металевої руди (зокрема сульфідної руди)	CO ₂
Виробництво чавуну або сталі (первинна або вторинна плавка), в тому числі безперервний розлив, виробнича потужність якого перевищує 2,5 тонни на годину	CO ₂
Виробництво або обробка залізовмісних сплавів (у тому числі феросплавів), якщо загальна номінальна теплова потужність агрегатів із спалювання перевищує 20 МВт; устаткування для обробки залізовмісних сплавів включає, зокрема, прокатні стани, нагрівальні печі, ковальське обладнання, ливарні, устаткування для покриття (плакування) та очищення (протравлення) поверхонь	CO ₂
Виробництво цементного клінкеру в обертових випалювальних печах, виробнича потужність яких перевищує 500 тонн на добу, або в інших печах, виробнича потужність яких перевищує 50 тонн на добу	CO ₂
Виробництво вапна або кальцинація доломіту або магнезиту в печах, виробнича потужність яких перевищує 50 тонн на добу	CO ₂
Виробництво азотної кислоти	CO ₂ та N ₂ O
Виробництво аміаку	CO ₂

Примітка. Якщо на установці наявні декілька виробничих процесів, що належать до одного виду діяльності, їх потужності підсумовуються оператором установки.

Завдання, визначені Законом про МЗВ.
Згідно з ч. 4–6 ст. 20 Закону про МЗВ, законотворцем поставлено завдання:

- 1 Кабінету Міністрів України** у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:
 - привести нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
 - забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень цього Закону;
 - забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

- 2 Центральному органу виконавчої влади,** що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку, у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом забезпечити внесення змін до нормативно-правових актів щодо акредитації верифікаторів.

- 3 Національному органу України з акредитації** у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом розробити та затвердити порядок здійснення акредитації верифікаторів та інші документи, необхідні для впровадження акредитації верифікаторів.

Проекти наказів Міндовкілля. На виконання п. 3 ч. 1 ст. 7 Закону про МЗВ та на допомогу операторам Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України розробило проекти нормативно-правових актів. Вони містяться на офіційному міністерському сайті: https://mepr.gov.ua/news/32022.html*/

Завантажуйте
зразок
із disk.techmedia.com.ua

*

A large, light gray, stylized number '6' serves as a background for the page. It is positioned on the left side, with its top loop extending towards the top right and its bottom loop extending towards the bottom right.

**БЕЗПЕЧНЕ
ПОВОДЖЕННЯ
З ВІДХОДАМИ
НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Форма № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами за ____ рік»

Форму № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами за ____ рік» затверджено наказом Державної служби статистики України «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами за ____ рік»» від 19.06.2020 № 190. Форма № 1-відходи вводиться в дію зі звіту за 2020 рік.

Роз'яснення щодо форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами за ____ рік» затверджені в. о. Голови Державної служби статистики 21.08.2020 (далі — Роз'яснення щодо форми № 1-відходи).

Також під час заповнення Форми № 1-відходи необхідно користуватися Переліками, які затверджені наказом Державної служби статистики України «Про затвердження переліків категорій, груп відходів і операцій поводження з відходами» від 23.01.2015 № 24:

- Перелік операцій з утилізації та видалення відходів;
- Перелік категорій відходів за матеріалом.

Корисними є «Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо Утворення та поводження з відходами за ____ рік», схвалені Комісією з питань удосконалення методології та звітної документації Державної служби статистики України (протокол від 05.06.2020 № КПУМ/10-20).

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

Поширеність Форми № 1-відходи

Форма № 1-відходи поширена на юридичних осіб, діяльність яких пов'язана зі сферою поводження з відходами I–IV класів небезпеки незалежно від основного виду економічної діяльності, підпорядкування й організаційно-правової форми господарювання.

ВАЖЛИВО

Форму подають лише юридичні особи.
Форму подають територіальному органу Держстату не пізніше ніж 28 лютого.

Загальні настанови щодо заповнення Форми № 1-відходи

Показники Форми № 1-відходи характеризують обсяги утворення відходів I–IV класів небезпеки і поводження з ними (збирання, утилізація, видалення та накопичення відходів), кількість і потужність об'єктів поводження з відходами.

Люмінесцентні лампи, облік яких ведуть на підприємствах у штуках, для відображення у звіті необхідно перетворити у тонни шляхом помноження кількості ламп на масу однієї люмінесцентної лампи. У разі неможливості встановлення ваги лампи середня вага однієї дорівнює до 0,3 кг.

Показники Форми № 1-відходи не відображають дані:

- про радіоактивні відходи;
- про обсяги побічних продуктів тваринного походження, не призначених або визнаних

- непридатними для споживання людиною, що були утворені та перероблені підприємством;
- про речовини, що надійшли в атмосферне повітря і водні об'єкти зі стічними водами, а також про обсяги забруднених стічних вод, які передаються іншим підприємствам для очищення;
- обсяги забруднених стічних вод, які передаються іншим підприємствам для очищення.

Значення показників форми щодо обсягу утворення відходів I-IV класів небезпеки і поводження з ними (розділи 1, 2, 4, 5 форми мають формат представлення в тоннах (із трьома знаками після коми), щодо кількості та потужності об'єктів поводження з відходами (розділ 3 форми) — у цілих числах.

За відсутності даних відповідні рядки (графи) форми містять прочерки.

У разі неправильного відображення відходів за позиціями Класифікатора відходів, переліку категорій відходів за матеріалом, переліку кодів класів небезпеки відходів для статистичних цілей **форма може містити додаткову інформацію за попередні роки з поясненнями до показників форми.**

Форма звіту, згідно з Наказом № 190, змінилася:

1) Якщо раніше Форму № 1-відходи могли здавати й відокремлені підрозділи, то за новою формою звітують тільки юридичні особи.

2) У форму вноситься інформація щодо утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки в цілому по підприємству (сумарна інформація за всіма відокремленими підрозділами з поділом за видами економічної діяльності та за кодами території місцезнаходження за КОАТУУ).

3) Форма № 1-відходи розширена Розділом 5 «Утворення відходів по місцевих одиницях», який заповнюється при наявності двох та більше місцевих одиниць (включно з місцевою одиницею, де розташоване управління підприємством).

Документи підприємства, необхідні для заповнення Форми № 1-відходи

Показники необхідно вносити у Форму № 1-відходи з таких документів підприємства:

- типової **Форми первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари»**, затвердженої наказом Мінприроди «Про затвердження типової форми первинної облікової документації N 1-ВТ „Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари” та Інструкції щодо її заповнення» від 07.07.2008 № 342, зареєстрованим у Мін'юсті 09.09.2008 за № 824/15515;
- первинних документів бухгалтерського обліку (відомості, накладні, товарно-транспортні накладні, акти приймання, ордери), технологічної, нормативно-технічної документації;
- паспортів відходів (Додаток Б «Паспорт відходів підприємства та інструкція по його заповненню» у складі **ДСТУ 4462.3.01:2006 «Охорона природи. Поводження з відходами. Порядок здійснення операцій»**).

Показники щодо обсягів та площ місць видалення відходів ґрунтуються на даних, наведених у додатку 1 до **Інструкції про зміст і складання паспорта місць видалення відходів**, затвердженої наказом Мінприроди від 14.01.1999 № 12, зареєстрованому в Мін'юсті 03.02.1999 за № 60/3353 (із змінами та доповненнями, внесеними наказом Мінприроди від 25.01.2016 № 25).

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

6

Завантажуйте
документи із
disk.techmedia.com.ua

У цьому підрозділі розглянемо:

- категорії медичних відходів;
- типову схему поводження з відходами;
- утилізацію відходів залежно від категорій;
- ліцензійні умови поводження з відходами;
- особливості поводження з фармацевтичними відходами;
- найчастіші порушення під час поводження з відходами.

Категорії медичних відходів

Згідно з **наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами» від 08.06.2015 № 325**, медичні відходи класифікують за чотирма категоріями — А, В, С, D.

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

Епідемічно безпечні відходи (біле чи зелене маркування):

- залишки харчів, окрім тих, що утворені в інфекційних, венерологічних і фтизіатричних відділеннях;
- відходи, що не контактували з потенційно інфікованим біоматеріалом;
- побутові (тверді, великогабаритні, ремонтні) відходи.

Категорія А

6

Епідемічно небезпечні медичні відходи (червоне маркування):

- використаний медичний інструмент;
- предмети, забруднені кров'ю;
- органічні медичні відходи хворих;
- харчові відходи з інфекційних відділень;
- відходи медичних лабораторій;
- відходи, забруднені мокротинням пацієнтів, потенційно інфікованих туберкульозом.

Категорія В

Категорія С**Токсикологічно небезпечні медичні відходи (жовте маркування):**

- лікарські, діагностичні, дезінфекційні засоби;
- елементи живлення, лампи освітлення, предмети із ртуттю, важкими металами тощо.

Категорія D**Радіологічно небезпечні медичні відходи:**

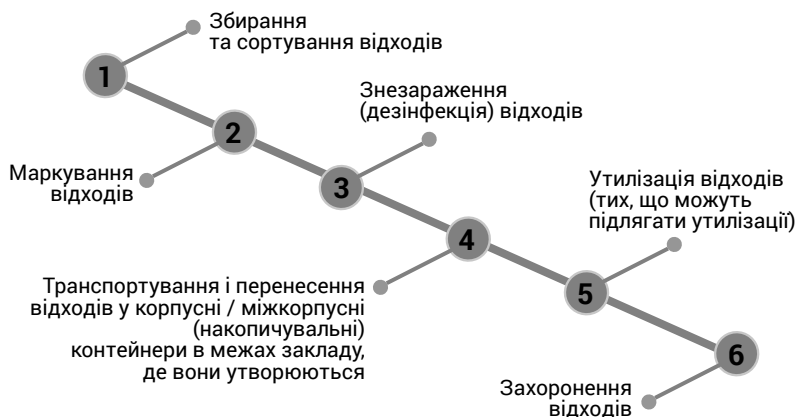
- матеріали, які утворилися в результаті використання радіоізотопів у медичних цілях у будь-якому агрегатному стані, що перевищують рівні норм радіаційної безпеки;
- відходи від лабораторії — шприци, флакони, рукавички, ватні кульки з радіофармацевтичними препаратами.

Типова схема поводження з відходами

Поводження з медичними відходами вимагає суворого виконання низки правил і дотримання відповідних вимог.

Заклади охорони здоров'я повинні дотримуватися типової схеми поводження з відходами (інфографіка 1).

Інфографіка 1

Схема поводження з відходами

Засади поводження з харчовими відходами

В Україні докладаються зусилля щодо розроблення та реалізації алгоритмів поводження з харчовими відходами.

Усім суб'єктам господарювання рекомендовано вести первинний облік відходів за **формою № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари»**. Ця форма та **Інструкція щодо її заповнення** затверджені **наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 07.07.2008 № 342**. Заповнення на підприємстві типової форми № 1-ВТ здійснюється за наказом керівника підприємства чи керівника відповідної служби.

Система організації харчування в ДНЗ передбачає ведення **Зошиту обліку відходів**, форма якого наведена в додатку 7 до **Інструкції з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах**, затвердженої **наказом МОН України та МОЗ України від 17.04.2006 N 298/227**.

Відповідно до ст. 46 **Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»** від 23.12.1997 № 771/97-ВР визначено гігієнічні вимоги під час поводження з харчовими відходами операторами ринку.

Оператори ринку під час поводження з харчовими відходами (неїстівні субпродукти та інші залишки) повинні:

- 1** Якомога швидше видаляти харчові відходи з приміщення, де є харчові продукти.
- 2** Розміщувати харчові відходи у закритих контейнерах, сконструйованих так, щоб забезпечити максимальний рівень захисту та їх дезінфекцію.

Завантажуйте документ із disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте зразок заповнення із disk.techmedia.com.ua

Завантажуйте документ із disk.techmedia.com.ua

3 Дотримуватися положень законодавства щодо зберігання і утилізації (знищення) харчових та інших відходів та/або мати договори щодо їх утилізації (знищення).

ВАЖЛИВО

Харчові відходи, які утворюються на об'єкті господарювання, потрібно утилізувати чи видалити. Якщо підприємство немає можливостей реалізувати це власними силами, то повинно укласти **Угоду про утилізацію (знищення) харчових та інших відходів** зі спеціалізованою компанією, яка здійснює таку діяльність та має відповідну ліцензію.

Завантажуйте
зразок Угоди
із disk.techmedia.com.ua

Відповідно до пункту 2.27 **Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.2011 № 145**, встановлено, що **видалення побутових відходів обов'язково повинно включати:**

Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

6

1 **Оброблення (перероблення)** побутових відходів шляхом промислового сортування.

2 **Подальше перевезення** вторинної сировини, небезпечних відходів, органічних складників та складників побутових відходів, що не підлягають утилізації (після глибокого пресування до щільності природних ґрунтів (більше 1 т/м³) і подальшого брикетування), до місць чи об'єктів утилізації.

3 **Знешкодження** або захоронення відповідно до вимог законодавства про відходи та санітарного законодавства.

Відповідно до Закону про відходи, **утилізація відходів** — використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів.

Технології переробки харчових відходів

На практиці найчастіше в переробці харчових відходів застосовуються такі підходи: годування тварин, анаеробне зброджування, компостування, спалювання та захоронення. Однак харчові відходи містять численні хімічні речовини з широким спектром потенційних комерційних застосувань, що робить ці матеріали сировиною для валоризації. Тож потрібно використовувати ширший спектр технологій (інфограф. 3):

Інфографіка 3

Р О З Д І Л 7

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ НАДР

7.6. Переоформлення дозволу

Переоформлення дозволу здійснюють:

1) у випадках і в порядку, передбачених **Законом про дозвільну систему**;

2) у разі отримання юридичною особою в оренду чи концесію цілісного майнового комплексу державного вугледобувного підприємства;

3) у зв'язку з правонаступництвом юридичної особи (надрокористувача) у результаті реорганізації шляхом перетворення.

Завантажуйте

документ із

disk.techmedia.com.ua

Переоформлення дозволу у випадках і в порядку, передбачених Законом про дозвільну систему

Випадок 1

Наприклад, зміна організаційно-правової форми юридичної особи.

Водночас зміна найменування та місцезнаходження юридичної особи або прізвища, імені, по батькові та місця проживання фізичної особи — підприємця не є підставами для переоформлення документа дозвільного характеру.

Зміна найменування акціонерного товариства у зв'язку зі зміною типу акціонерного товариства або перетворенням акціонерного товариства на інше господарське товариство не є підставою для переоформлення документів дозвільного характеру.

ДОВІДКА

У такому разі товариство має право продовжувати провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської

діяльності на підставі виданого раніше такому товариству документа дозвільного характеру.

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

У разі переоформлення дозволу відповідно до **заяви**, у якій зазначають номер і дату дозволу, додають:

— засвідчені копії установчих документів заявника — юридичної особи;

— копію рішення власника або уповноваженого ним органа про зміну організаційно-правової форми юридичної особи.

Випадок 2

Переоформлення дозволу в разі отримання юридичною особою в оренду чи концесію цілісного майнового комплексу державного вуглдобувного підприємства

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

До **заяви**, у якій зазначають номер і дату дозволу, додають:

— засвідчені копії установчих документів заявника — юридичної особи або копію паспорта і реєстраційний номер облікової картки платника податків фізичної особи — підприємця (фізичні особи, які у зв'язку з власними релігійними переконаннями відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків і повідомили про це відповідному органу контролю та мають відмітку в паспорті, подають лише копію сторінки паспорта з такою відміткою);

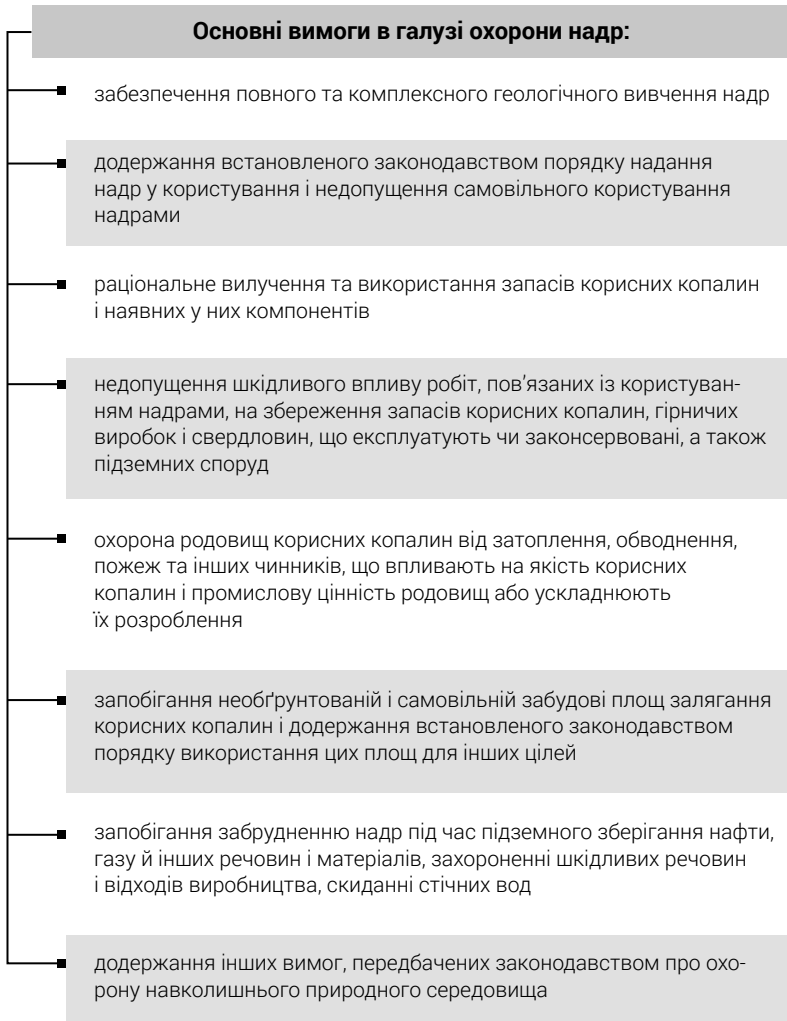
— пояснювальну записку, яку складає надрокористувач і засвідчує підписом, що містить обґрунтування необхідності переоформлення дозволу;

— засвідчену копію договору оренди чи концесії цілісного майнового комплексу державного вуглдобувного підприємства.

7.12. Охорона надр

Основними вимогами в галузі охорони надр є такі, що зазначені в *схемі 1*.

Схема 1

ЗАБОРОНЕНО

Заборонено проектування і будівництво населених пунктів, промислових комплексів й інших об'єктів без попереднього геологічного вивчення ділянок надр, що підлягають забудові.

*Забудова площ
залягання
корисних
копалин*

Забудову площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення, а також будівництво на ділянках їх залягання споруд, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин, допускають у виняткових випадках лише за погодженням із:

— центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;

— центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері охорони праці.

Водночас треба здійснювати заходи, які забезпечать можливість видобування з надр корисних копалин.

ДОВІДКА

Порядок забудови площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення встановлено КМУ.

Забудову площ залягання корисних копалин місцевого значення, а також розміщення на ділянках їх залягання підземних споруд, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин, допускають за погодженням із Радою Міністрів АР Крим, відповідними місцевими радами.

ДОВІДКА

Рідкісні геологічні відслонення, мінералогічні утворення, палеонтологічні об'єкти й інші ділянки надр, які становлять особливу наукову або культурну цінність, можуть бути оголошені у встановленому законодавством порядку об'єктами природно-заповідного фонду.

У разі виявлення під час користування надрами рідкісних геологічних відшарувань і мінералогічних утворень, метеоритів, палеонтологічних, археологічних та інших об'єктів, що становлять інтерес для науки та культури, користувачі надр зобов'язані зупинити роботи на відповідній ділянці й повідомити про це зацікавлені державні органи.

**СПЛАТА
ЕКОЛОГІЧНОГО
ПОДАТКУ**

8.4. Порядок обчислення податку

Суми екологічного податку обчислюють платники податку за податковий (звітний) квартал. Відповідальну особу (еколога, бухгалтера) за обчислення визначають наказом по підприємству, посадовою інструкцією.

ВАЖЛИВО

У разі, якщо під час провадження господарської діяльності платник податку здійснює різні види забруднення навколишнього природного середовища та/або забруднення різними видами забруднювальних речовин, такий платник зобов'язаний визначати суму податку окремо за кожним видом забруднення та/або за кожним видом забруднювальної речовини.

Викиди в атмосферне повітря

Порядок обчислення суми податку, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (Пвс), обчислюють платники податку самостійно щокварталу з урахуванням фактичних обсягів викидів, ставок податку за формулою:

$$П_{вс} = \sum_{i=1}^n (M_i \times H_{pi}),$$

де M_i — фактичний обсяг викиду i -тої забруднювальної речовини в тоннах (т);

H_{pi} — ставки податку в поточному році за тонну i -тої забруднювальної речовини у гривнях з копійками.

ПРАКТИКА

M_i – фактичний обсяг викиду i -тої забруднювальної речовини в тоннах (т)

Обсяг викидів (M_i) розраховує відповідальна особа на підприємстві за Методиками, які визначено в додатку А до звіту про інвентаризацію джерел викидів, із застосуванням фактичних даних за звітний період із використання матеріально-сировинної бази, часу роботи джерел викидів, майданних і об'ємних параметрів тощо. Обсяг викидів розраховують за кожною забруднювальною речовиною, яка виявлена під час інвентаризації джерел викидів.

H_{ni} – ставки податку в поточному році за тонну i -тої забруднювальної речовини у гривнях із копійками

Екологічний податок розраховують за кожною забруднюювальною речовиною окремо шляхом множення валового обсягу викиду забруднювальної речовини (колонка 3) на відповідну ставку податку (колонка 4), визначену в пунктах 243.1, 243.2, 243.3 ПКУ (див. табл. 2, 3, 4).

Клас небезпеки й орієнтовно небезпечний рівень впливу речовин (сполук) у викиді визначено в обґрунтовувальних матеріалах для отримання дозволу на викиди.

№ з/п	Код забруднюючої речовини	Фактичний обсяг викидів, тонн	Ставка податку	Величина (к. 3 × к. 4)
4	Податкове зобов'язання за звітний (податковий) період (р. 4.1 + р. 4.2 + ...)			$P_{\text{вс}} = P(1) + P(2) + P(3) + P(4)$
4.1	(1)	$M(1)$	$H_n(1)$	$P(1)$
4.2	(2)	$M(2)$	$H_n(2)$	$P(2)$
4.3	(3)	$M(3)$	$H_n(3)$	$P(3)$
4.4	(4)	$M(4)$	$H_n(4)$	$P(4)$

У колонці 3 записують у тоннах фактичні обсяги забруднюювальних речовин (заокруглення значення цього показника здійснюється до трьох десяткових знаків за загально-встановленими правилами).

Показник колонки 4 округлюють до двох десяткових знаків за загально-встановленими правилами.

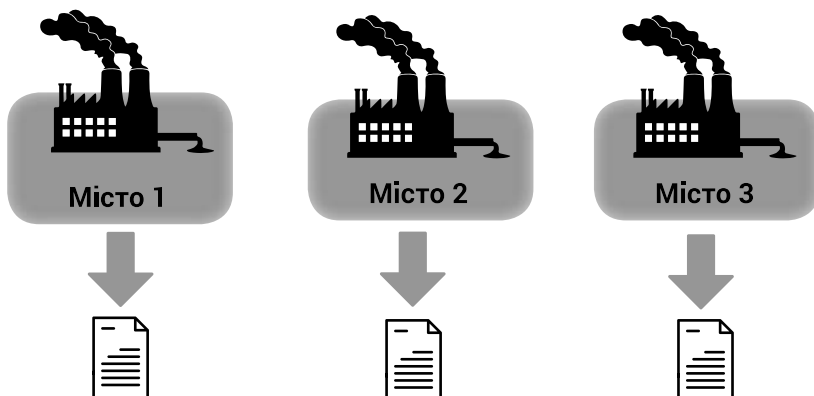
Сплата екоподатку платником, що має кілька стаціонарних джерел забруднення

У п. 250.10.1, 250.10.2 ст. 250 ПКУ визначено особливості сплати екоподатку платником, що має кілька стаціонарних джерел забруднення.

Якщо платник податку має кілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів в межах кількох населених пунктів (сіл, селищ або міст) або за їх межами (коди згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) різні), то такий платник податку зобов'язаний подати до відповідного контролюючого органу за місцем розташування стаціонарного джерела забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів податкову декларацію щодо кожного стаціонарного джерела забруднення або спеціально відведеного для розміщення відходів місця чи об'єкта окремо (*інфограф. 1*).

Інфографіка 1

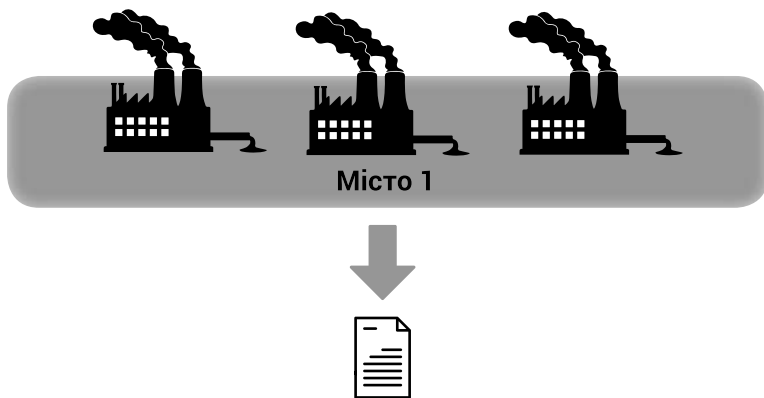
Сплата екоподатку платником, що має кілька стаціонарних джерел забруднення в межах кількох населених пунктів

Якщо платник податку має кілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів в межах одного населеного пункту (села, селища або міста) або за його межами (код згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) один і той самий), то такий платник податку може подавати до відповідного контролюючого органу одну податкову декларацію податку за такі джерела забруднення (інфограф. 2).

Інфографіка 2

Сплата екоподатку платником, що має кілька стаціонарних джерел забруднення в межах одного населеного пункту

8

Екологічний податок і підприємства, що припиняють викиди

Якщо платник податку з початку звітного року не планує здійснення викидів, скидів забруднювальних речовин, розміщення відходів, утворення радіоактивних відходів протягом звітного року, він повинен повідомити про це відповідний податковий орган контролю за місцем розташу-

вання джерел забруднення та скласти **Заяву про відсутність обчислення екологічного податку** довільної форми про відсутність у нього у звітному році об'єкта обчислення екологічного податку.

Інакше платник податку зобов'язаний подавати податкові декларації.

Щомісячно на офіційному сайті центрального органа виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, оприлюднюють інформацію щодо суб'єктів господарювання, які мають податковий борг.

Важливо, щоб цей перелік послідовно скорочувався, а відповідальність платників екологічного податку — зростала.

Людмила ХОМІЧ,

адвокат, спеціалізація —
природоохоронне законодавство

Завантажуйте
зразок заповнення
із disk.techmedia.com.ua

**СИСТЕМА
ЕКОЛОГІЧНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ
НА ПІДПРИЄМСТВІ**

9.2. Структура та характеристика стандарту ISO 14001:2015

Із 1 січня 2016 р. наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем сертифікації та якості» «Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, національних стандартів України, скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні» від 05.11.2015 № 145 було прийнято національний стандарт України, який гармонізовано з міжнародними та європейськими нормативними документами **ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 14001:2015, IDT)**.

Відповідно до вимог ДСТУ ISO далі детально розглянемо такі питання:

- порівняння версій ISO 14001:2004 та ISO 14001:2015;
- система екологічного менеджменту й охорона навколишнього середовища;
- особливості стандарту ISO 14001:2015.

Порівняння версій ISO 14001:2004 та ISO 14001:2015

Ключовим поняттям серії ISO 14001 є поняття системи екологічного менеджменту на підприємстві. Тому основним документом є ISO 14001 «Специфікація і управління з використання системи екологічного менеджменту».

ВАЖЛИВО

Третє видання ISO 14001:2015 «Системи екологічного менеджменту. Вимоги та настанови щодо

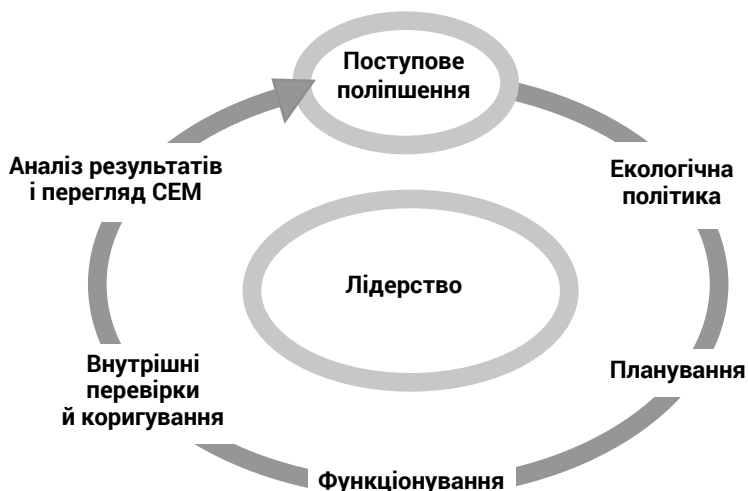
Завантажуйте
документ із
disk.techmedia.com.ua

застосування» **відміняє і заміняє друге видання 2004 року** (зокрема і Технічну поправку ISO 14001:2004/Кор.1: 2009), яке технічно переглянуто.

Модель стандарту ISO 14001:2004 передбачає розвиток системи екологічного менеджменту. Її реалізація фактично сприяє підвищенню результативності управління організацією. Водночас організація чи її підрозділ визначає пріоритети щодо розвитку системи управління та постановки екологічних цілей, що забезпечує економічне й технічне прийняття рішень за загального напрямку мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Розвиток моделі системи екологічного менеджменту за стандартом ISO 14001:2004 подано на *рисунку 1*.

Рис. 1. Модель стандарту ISO 14001:2004

На відміну від нього, ISO 14001:2015 передбачає розвиток моделі системи екологічного менеджменту по-новому. Детально з ним можна ознайомитися на *рисунку 2*.

Рис. 2. Модель стандарту ISO 14001:2015

Таблиця 2. Закінчення

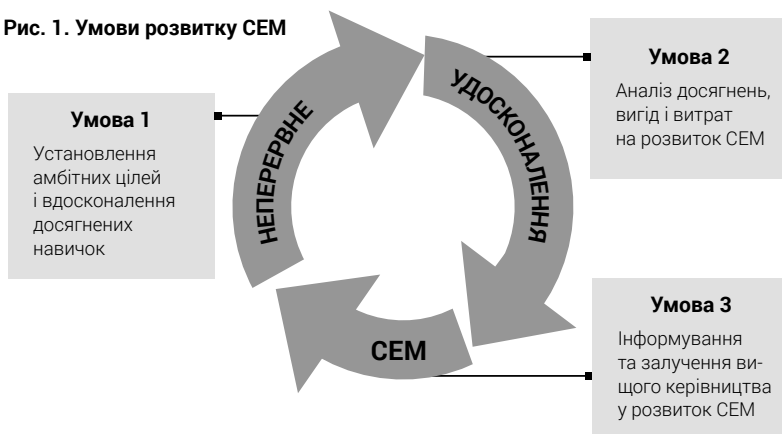
Модель 2. Упровадження			
Установлення мети	Початок роботи	Перші результати	Наступні кроки
Керівництво встановлює мету щодо впровадження стандарту та надає необхідні ресурси. Умови: поетапне впровадження, навчання персоналу, добір кваліфікованих консультантів	Підготовка до впровадження СЕМ. Розроблення плану впровадження з урахуванням можливості надання ресурсів. Постійне навчання й інформування персоналу	Розроблено адаптовані під виробництво процедури. Приймають рішення про сертифікацію СЕМ. Спостерігають зниження витрат сировини та ресурсів на виробництво. Є розуміння персоналу про важливість екологічної діяльності	Розвиток корпоративної культури; процесу стратегічного планування. Налагодження взаємозв'язків між функціональними підрозділами. Розповсюдження інформації про екологічні показники використовують у маркетингових нап'рямах

Мету досягнуто — СЕМ функціонує. Відбувається установлення конкретних цілей щодо суттєвого зниження навантаження на навколишнє середовище, інвестиції виправдовуються

Модель 3. Елементи			
Вибір об'єму СЕМ	Початок роботи	Перші результати	Наступні кроки
Керівництво встановлює об'єм СЕМ, об'єкти, на які розповсюджується СЕМ, і надає необхідні ресурси. Умови: скорочення масштабу СЕМ, установлення результатів СЕМ, постійний аналіз витрат, непотрібність сертифіката	Вибір елементів СЕМ, які планують упроваджувати. Вибір об'єктів, на яких планують впроваджувати СЕМ. Розроблення плану впровадження СЕМ. Прийняття у штат або кваліфіковане навчання фахівців із СЕМ	Розроблено адаптовані під об'єм та об'єкти СЕМ процедури. Спостерігають зниження витрат сировини та ресурсів на об'єктах СЕМ. Вирішення екологічних проблем та аварій. Налагоджування зовнішніх зв'язків, зокрема з державним сектором	Розвиток менеджменту екологічної інформації. Управління найважливішими екологічними аспектами. Відсутність розвитку СЕМ. Втрата висококваліфікованих фахівців із СЕМ

Мету досягнуто — встановлено управління найважливішими аспектами СЕМ. Постійний аналіз витрат і вигід коригує розвиток СЕМ

Рис. 1. Умови розвитку СЕМ

Інтегрування системи менеджменту

Інтегрування системи менеджменту посідає кінцеву ланку на етапі впровадження СЕМ та має важливі моменти. Окрім того, якщо на підприємстві вже існує і вдало функціонує інша система менеджменту, наприклад, система якості або система менеджменту безпеки праці тощо, то ефективніше не впровадження окремої системи екологічного менеджменту, а створення інтегрованої системи екологічного менеджменту.

Переваги інтегрованої СЕМ:

- інтегрована система **забезпечує значну узгодженість дій** усередині організації, посилюючи тим самим синергетичний ефект;
- інтегрована система **мінімізує функціональну роз'єднаність** в організації, яка виникає під час розроблення автономних систем менеджменту;
- **створення** інтегрованої системи **зазвичай менш трудомістке**, ніж створення кількох паралельних систем;

- **пошук ефективніших способів виконання робіт** виключає їх дублювання;
- **число внутрішніх і зовнішніх зв'язків** в інтегрованій системі **менше**, ніж сумарна кількість цих зв'язків у кількох системах;
- в інтегрованій системі **досягають вищий ступінь залучення персоналу** для поліпшення діяльності організації;
- **обсяг документів** в інтегрованій системі **значно менший**, ніж сумарний об'єм документів у кількох паралельних системах;
- витрати на розроблення, функціонування та сертифікацію інтегрованої системи нижчі, ніж сумарні витрати за кількох систем менеджменту;
- здатність інтегрованої системи враховувати баланс інтересів зовнішніх сторін організації вище, ніж за наявності паралельних систем.

Дев'ять найважливіших кроків, що передують упровадженню СЕМ

Підготовка до впровадження системи екологічного менеджменту потребує відповідних дій, які стануть основою для забезпечення роботи самої СЕМ на підприємстві. Розглянемо дев'ять найважливіших кроків, що передують упровадженню:

- визначення сфери охоплення СЕМ;
- визначення відповідальності за управління СЕМ;
- набуття компетенції;
- установлення цілей упровадження СЕМ;
- вибір консультанта;
- попередня екологічна оцінка вихідної ситуації;
- прийняття рішення про впровадження СЕМ;
- визначення команди з екологічного менеджменту;
- планування впровадження СЕМ.

Крок 1**Визначення сфери охоплення СЕМ**

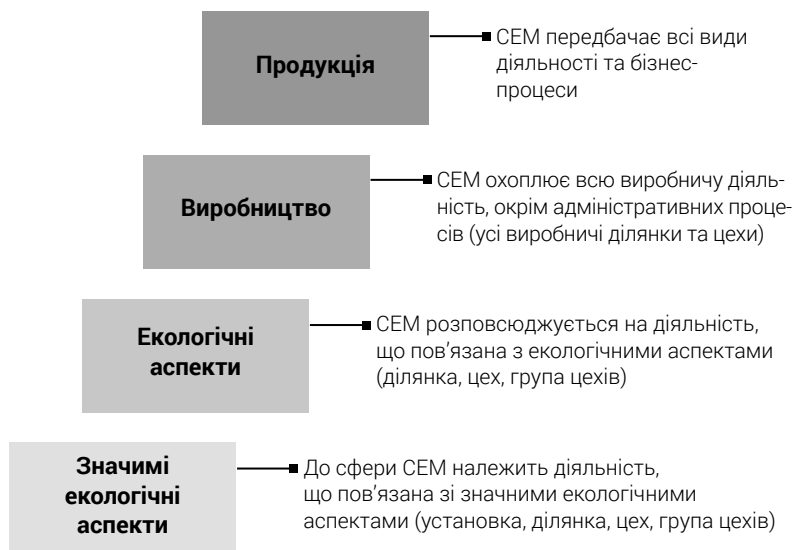
Для визначення сфери охоплення СЕМ треба враховувати всі складові, які входитимуть до неї. Серед таких можна виокремити: значимі екологічні аспекти, екологічні аспекти, виробництво та продукцію (*рис. 2*).

Окрім того, СЕМ повинна включати всіх співробітників організації в рамках визначеної сфери охоплення.

ВАЖЛИВО

Важливо, щоб формулювання сфери охоплення СЕМ не обмежувало дії організації та не створювало перешкод для більш широкого впровадження СЕМ там, де це доцільно.

Рис. 2. Можливі сфери охоплення СЕМ

Серед інструментів визначення екологічних аспектів виокремлюють такі, що зазначені на *рисунку 1*.

Рис. 1. Інструменти визначення екологічних аспектів

Для ідентифікації екологічних аспектів використовують робочу таблицю.

Така таблиця може сприяти тому, щоб ваші зусилля були спрямовані на найбільш важливі питання. У ній не буде зазначено, чи сприяв певний екологічний аспект негативному впливу на компанію; імовірно, вона приверне увагу до тих аспектів, які можуть стати причинами проблем. Цю інформацію можна потім використовувати для окреслення подальших дій, необхідних для запобігання потенційним негативним впливам або реагування на них.

Під час заповнення робочої таблиці необхідно проконсультуватися з тими, хто обізнаний із проблемами як усередині компанії, так і за її межами.

У таблиці 2 наведено орієнтовний перелік екологічних чинників і потенційних впливів. Під час розроблення такої робочої таблиці команда з упровадження СЕМ доповнює її вичерпним переліком екологічних чинників.

Таблиця 2

Робоча таблиця для ідентифікації екологічних аспектів

№ з/п	Екологічні чинники	Умови в компанії (обведіть у коло Ваш варіант відповіді)	Потенційний негативний вплив (відповідь «Так» означає наявність потенційного негативного впливу)
1	2	3	4
1	Для операцій компанії потрібна значна кількість прісної води	Так / ні	Виснаження водних ресурсів у регіоні. Зараження ґрунтових або поверхневих водних джерел у регіоні в результаті скидання поверхневих стоків
2	Високі потреби компанії в енергопостачанні	Так / ні	Високий рівень енергоспоживання
3	Для операцій компанії потрібні значні обсяги палива (газ / дизельне паливо тощо)	Так / ні	Викиди в атмосферу
4	Компанія застосовує різні технологічні процеси й обладнання для допоміжних робіт, у результаті яких можуть відбуватися викиди в атмосферу (наприклад, генераторна установка, піч для спалювання відходів, дробарка й ін.)	Так / ні	Викиди в атмосферу. Тверді відходи (наприклад, відходи технічного обслуговування обладнання, зольний пил і паливна зола із вугільних котлів). Небезпечні відходи (наприклад, відпрацьоване масло, просякнуті маслом фільтри й ганчір'я). Рідкі відходи (наприклад, у результаті продування котлів, а також відпрацьоване масло). Створення шуму

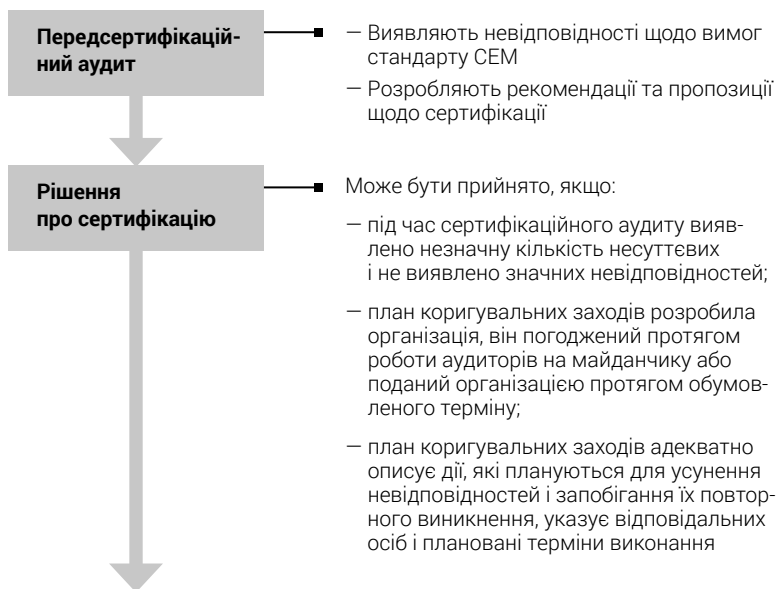
ДОВІДКА

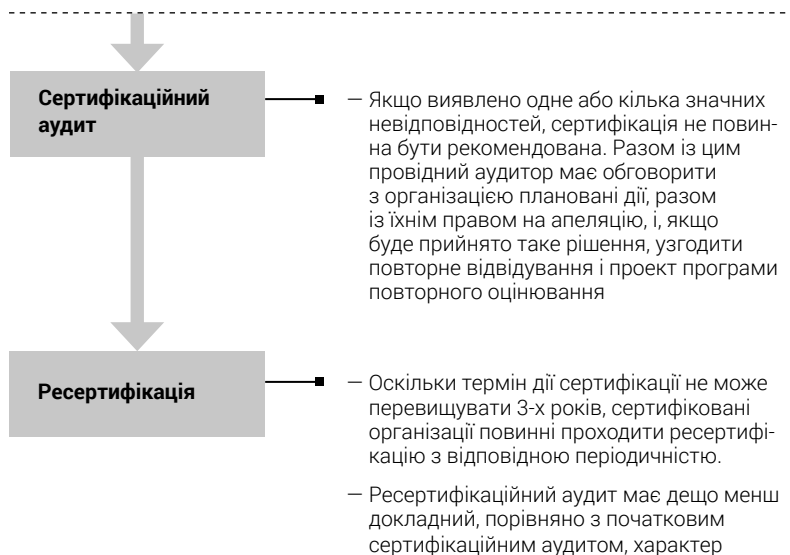
У разі відсутності невідповідностей або наявності лише незначних невідповідностей, за результатами аудиторського звіту орган із сертифікації сертифікує організацію **на 3 роки**. Сертифікат присвоюють зазвичай через 1–2 місяці після успішного завершення аудиту.

Сертифікат зберігає силу за умови успішного проходження інспекційних перевірок. **Максимальний інтервал між інспекційними перевірками становить 1 рік.**

Зазвичай третю інспекційну перевірку поєднують із **ресертифікацією** (подовженням терміну дії сертифіката).

Рис. 2. Складники процесу сертифікації

Помилки в інформуванні про сертифікацію

ЗАБОРОНЕНО

В інформації про сертифікацію заборонено:

- використовувати логотипи ISO або технічних комітетів ISO;
- модифікувати або частково використовувати логотип ISO.

Використання логотипа органа з сертифікації допустиме лише за умови його дозволу та в рамках умов договору. Зазвичай такі умови відповідають рекомендаціям ISO.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ І КОНТРОЛЬ ДОТРИМАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ НОРМ

Крім того, є відходи, які через низку причин на тепер нерационально використовувати, наприклад, деякі відходи кольорової металургії. Водночас це не стосується тих відходів кольорової металургії, що відрізняються високою токсичністю і забруднюють навколишнє середовище. Сполуки сірки, миш'яку, селену, телуру; залишки свинцю, цинку, міді, потрапляючи у відходи, становлять небезпеку навіть без урахування економічної доцільності.

Технології безвідходного та маловідходного виробництва

Розширення масштабів безвідходних технологічних процесів і виробництв може здійснюватися **за трьома магістральними напрямками:**

- 1** Перехід на нові технологічні процеси, які виключають утворення відходів.
- 2** Переведення в замкнений цикл усіх видів виробництва, які використовують у технологічних цілях технологічні компоненти багаторазового застосування.
- 3** Створення виробничих комплексів із замкнутою системою потоків сировини, енергії, повернення відходів, що використовувалися, в природне середовище в стані, придатному для відновлення до природних речовин.

Створення принципово нових і вдосконалення діючих технологій — важливий етап у розвитку підприємств. Адже економне і комплексне використання сировини вимагає модернізації діючих підприємств, а також розроблення та впровадження у виробництво нових технологій.

Принципово нові технологічні схеми та процеси. Найважливішим завданням є створення і впровадження принципово нових технологічних схем і процесів, при яких різко скорочується або повністю зникає проблематика утворення будь-яких відходів.

Наприклад:

- Застосування методу електролізу дає змогу витягувати з тони вологого осаду, отриманого при очищенні стічних промислових вод, до 50 кг чистої міді.
- Використання бактерій для обробки некондиціонованого вугілля дає змогу за 6–8 год. отримати «рідкий ґрунт», що містить необхідні елементи для підвищення врожайності.

Створення замкнених водо- і газозворотних циклів. З позицій екологічної безпеки та надійності важливо створювати замкнені водо- і газозворотні цикли.

Наприклад, на деяких підприємствах вже організований замкнений газозворотний цикл, розроблений для виробництва суперфосфатних та інших фосфорних добрив, що дає змогу уникнути забруднення навколишнього середовища фторидами. Вони перешкоджають потраплянню технологічних газів в атмосферу, при цьому необхідність очищення і утилізації забруднених газів залишається. Гази, що відводяться, спочатку підлягають очищенню, а потім повертаються у виробничий цикл.

Створення територіально-виробничих комплексів. У більшості випадків відходи одного виробництва є сировиною для інших виробництв. Основне завдання полягає у віднайденні можливостей для застосування продуктів незавершеного виробництва в інших виробництвах або галузях народного господарства, які могли би будувати свою діяльність на них як на типових матеріальних ресурсах.

ВАЖЛИВО**Екологічно спрямоване ощадливе виробництво організоване за принципом:**

виробляємо більше, витрачаємо менше (людських зусиль, обладнання, часу виробничих площ). Зменшуємо по максимуму утворення відходів, що позитивно позначається на довкіллі, але при цьому випускаємо якісну і потрібну споживачеві продукцію.

Наприклад, використовуючи цифрові технології для оптимізації енергоспоживання, компанія Bosch скоротила викиди парникових газів на 5000 тонн (в еквіваленті CO_2), на 2,4 млн євро в рік.

Компанія TATA STEEL досягла аналогічного результату: завдяки аналізу даних досягнуто економії енергії на 40%.

Ключові стратегії, які пов'язують ощадливе виробництво із стійкістю — це «ефективність використання ресурсів» та «запобігання втратам». На цих засадах лін-компанія може ефективно відпрацювати всі екологічні аспекти, зменшити свій екологічний слід (*інфограф. 5*).

Інфографіка 5

Концепція ощадливого виробництва асоціюється з такими екологічними напрямками:

1) Максимальне використання сировини в технологічних процесах, також відходів або побічних продуктів, бракованих деталей, які утворилися. Маловідходні та безвідходні технології застосовуються на всіх етапах виробництва. При цьому ефективність використання матеріалів передбачається вже на етапі розроблення продуктів.

2) Контрольоване використання електроенергії в будь-яких масштабах, оперативне відстеження причин зростаючого споживання — перехід на ефективніші системи освітлення.

3) Розбудова систем очисних споруд, оборотного водопостачання (замкнений цикл водопостачання), внаслідок чого усуваються витрати на водовідведення; не потрібно платити штрафи за перевищення концентрації ГДК в стоках.

4) «Ощадливе» (дисперсне) землекористування, для якого пріоритетними є рекреаційні і біологічні ресурси. Таке землекористування засноване на господарській діяльності, орієнтованій на збереження природного середовища високої якості; застосовування ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції.

5) Реалізація концепції «зеленої логістики», що ґрунтується на зменшенні шкідливого впливу від логістичних операцій на довкілля, причому не на шкоду економічному стану компанії.

6) Оцифрування виробництва, що оптимізує процеси, залучає інноваційні технології, котрі не завдають шкоди довкіллю. Сучасна концепція економічної та екологічної стійкості спирається на комплекс із трьох підвалін: економіка, екологія і технології. Тобто успішне підприємство повинне бути ощадливим, «зеленим» та цифровізованим.

7) Налагодження екологічно безпечних виробничих процесів, забезпечення екологіч-

ної сумісності всіх підрозділів підприємства — створення «зеленого іміджу» компанії в очах громадськості, оновлення продукції відповідно до соціальної відповідальності перед споживачами та як відповідь на вимоги законодавства.

В останні десятиліття постають нові парадигми принципів та інструментів аналізу підприємницької діяльності, спрямовані на подолання зростаючої деградації навколишнього середовища, розбудову комфортного та здорового робочого простору.

Оцінка життєвого циклу (Life Cycle Assessment, LCA)

Оцінка життєвого циклу (аналіз життєвого циклу) — методологія оцінки впливу на навколишнє середовище, котрий чинить на всіх стадіях життєвого циклу продукт чи послуга: «від колиски до могили».

Мета аналізу життєвого циклу полягає в тому, щоб задокументувати і поліпшити загальний екологічний профіль продукту.

Згідно з LCA, вироблений продукт оцінюється з погляду його впливу на навколишнє середовище на всіх етапах існування:

- 1) видобуток і виробництво сировини для продукту/послуги;
- 2) виготовлення і доставка;
- 3) використання;
- 4) обробка відходів та остаточна утилізація.

За допомогою системного аналізу можна визначити й уникнути можливого забруднення навколишнього середовища на тій чи тій стадії життєвого циклу. До уваги беруть і ресурси, які будуть узяті з навколишнього середовища, і впливи на нього, тобто викиди будь-якого характеру.

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ Й ЕКОДИЗАЙН

У разі застосування «Стрічки Мебіуса» у значенні «вміст повторно переробленого матеріалу» слід зазначати відсоток вмісту повторно переробленого матеріалу (рисунки 1).

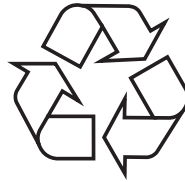
Рисунок 1

**«Стрічка Мебіуса» –
«вміст повторно переробленого
матеріалу»**

Рисунок 2

**«Стрічка Мебіуса» –
«придатний для повторного
перероблення»**

Оцінювання та вимоги до перевірки тверджень

Відповідальним за належне застосування екологічних самодекларацій є його користувач.

Він повинен оперувати достовірними і задокументованими даними, доступними для перевірки. Це можуть бути проектна документація, технічні умови, протоколи за результатами випробувань, досліджень, висновки чи протоколи експертної оцінки, задокументовані дані, отримані розрахунковими методами тощо.

ВАЖЛИВО

Процедуру оцінювання відповідності твердженню необхідно задокументувати.

Тривалість зберігання задокументованих даних має дорівнювати всьому періоду, поки марковану продукцію розміщено на ринку, а також обґрунтований період після реалізації продукції, виходячи з її терміну придатності чи строку експлуатації.

Екологічні самодекларації слід вважати оформленими належним чином, якщо для їх підтвердження не треба застосовувати конфіденційну інформацію.

Порівняльні екологічні твердження повинні ґрунтуватися на чітко визначеній основі для порівняння фактичного показника по відношенню до показника:

- за чітко визначений минулий період,
- період, встановлений державним нормативом або дозвільним документом,
- згідно з стандартом, що встановлює технічні умови виробництва,
- визначеного для іншої конкурентної продукції аналогічної категорії.

Порівняльне твердження може бути наведено до одного або декількох показників.

Порівняльні твердження можуть бути надані у два способи.

Спосіб 1

Як відсоткова частка, якщо треба виразити абсолютну різницю

ПРАКТИКА

Наприклад, у випадку зміни вмісту повторно переробленого матеріалу від 10% до 15% абсолютна різниця становить $15\% - 10\% = 5\%$.

У цьому випадку можна було б зробити твердження про додаткові 5% вмісту повторно переробленого матеріалу.

Як абсолютні значення, якщо треба виразити їх відносні поліпшення**Спосіб 2****ПРАКТИКА**

Наприклад, у випадку поліпшення, внаслідок якого гарантований виробником строк експлуатації продукції збільшено з 10 місяців до 15 місяців, відносна різниця становить

$$\frac{15 \text{ міс.} - 10 \text{ міс.}}{10 \text{ міс.}} \times 100 \% = 50\%$$

Отже, допустимим є твердження про 50% збільшення терміну експлуатації.

Пояснювальні доповнення до тверджень слід формулювати так, щоб уникати ризику можливої плутанини між абсолютними та відносними значеннями задекларованих різниць.

ВАЖЛИВО

Твердження, що пов'язані з продукцією та її пакуванням, не можна об'єднувати. Їх слід надавати окремими формулюваннями.

Методи перевірки тверджень повинні відповідати встановленим стандартам або усталеній практиці. Якщо чинних методів не існує, заявник може розробити власний метод, що задовольнятиме умови проведення неупередженого аналізу.

КОМЕНТАР ЕКСПЕРТА

Рекомендовано, щоб користувач екологічної самодекларації оприлюднював інформацію, необхідну для перевіряння екологічного твердження в доступних джерелах, наприклад на власному сайті. В іншому випадку інформація для перевіряння твердження повинна надаватися за запитом зацікавленій стороні у такий спосіб, щоб перевірити його повноту і достовірність.

Вимоги щодо застосування деяких самодекларацій

Розглянемо детально 16 прикладів найбільш поширених на ринку екологічних тверджень та вимоги й застереги щодо їх застосування.

Приклад 1**Придатний для компостування**

Таке маркування вказує на властивість продукту або його складників/комплектуючих чи пакування розкладатися під дією мікроорганізмів (біологічний розклад) із утворенням відносно однорідної та стійкої гумусоподібної речовини.

Маркування придатності до компостування **не застосовують**, якщо продукт або його — складник/комплектуючий чи пакування:

- погіршує загальну цінність компосту як добрива для ґрунту

- виділяє хімічні речовини у шкідливих для довкілля концентраціях будь-де протягом розкладання чи подальшого використання утвореного добрива

- значно зменшує швидкість компостування в тих системах, де, ймовірно, буде здійснено компостування.

11.4. Інші екологічні знаки для непродовольчих товарів

У групі непродовольчих товарів в Україні найбільш розвиненими можна назвати системи еко-маркування, що застосовуються в лісництві, текстильній промисловості та сфері енергоефективності.

Стале лісокористування та системи сертифікації

Систем сертифікації лісоматеріалів існує декілька. На території Європи на рівних діють дві міжнародні схеми (таблиця 1):

- Forest Stewardship Council® (FSC®);
- Program for the Endorsement of Forest Certification (PEFC).

Ці сертифікації мають відмінності в структурі побудови та управління.

ДОВІДКА

FSC — членська організація, яка об'єднує 1168 членів із 90 країн світу. Вони поділяються на соціальну, екологічну та економічну палати. Принцип прийняття рішень на основі консенсусу трьох палат *FSC* дозволяє розробляти збалансовані рішення, що задовольняють інтереси різних груп учасників. Акредитація органів сертифікації за схемою *FSC* здійснюється Міжнародним агентством із забезпечення якості сертифікації (*ASI*), яке є членом асоціації надійних стандартів сталості — *ISEAL Alliance*.

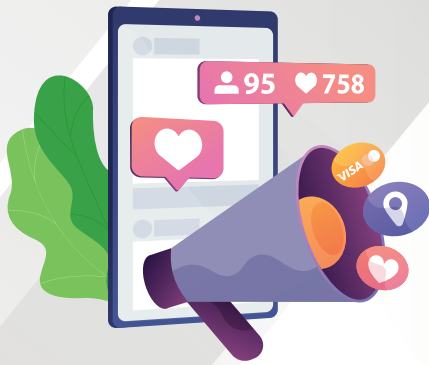
PEFC — організація «парасолька», яка об'єднує 49 країн-учасниць. У *PEFC* керуються стандар-

тами ISO, згідно з якими органами з акредитації можуть бути незалежні національні органи, що є членами Міжнародного акредитаційного форуму IAF.

Таблиця 1

Сертифікація лісів за міжнародними стандартами FSC та PEFC

Назва знака маркування та організація, яка надає право на його застосування	Категорії продукції та видані сертифікати (ліцензії)	Сайт, де можна ознайомитися з особливостями впровадження та схемою сертифікації	Географічний розподіл
* Лісова опікунська рада	Сировина та продукція з лісоматеріалів Сертифіковано понад 188 млн га лісів у 80 країнах і видано 30121 сертифікат ланцюга поставок у 117 країнах	Forest Stewardship Council, FSC: www.fsc.org*	Міжнародний стандарт, який упроваджує Україна
** Програма підтримки схем лісової сертифікації	Сировина та продукція з лісоматеріалів Сертифіковано понад 300 млн га лісу	Program for the Endorsement of Forest Certification, PEFC: www.pefc.org **	Міжнародний стандарт, який діє у ЄС-країнах і вимагається від підприємств, що поставляють до них продукцію

Сподобався матеріал?

Станьте нашим передплатником уже зараз та отримайте доступ до такої інформації

- ➔ **Особливості взаємодії з Держекоінспекцією**, методи захисту від штрафів і неправомірних дій контролерів, практика оскарження результатів перевірок
- ➔ **Організація та документальне оформлення екологічної служби на підприємстві**. Навчання та оцінювання знань персоналу
- ➔ **Нормування викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря**. Отримання дозволу на викиди, звітність
- ➔ **Загальне та спеціальне водокористування**. Сverdловина на підприємстві: дозвільні документи та обов'язкові платежі. Звітність про використання води
- ➔ **Алгоритм отримання спеціального дозволу на користування надрами**, переоформлення, внесення змін. Припинення надрокористування
- ➔ **Особливості врегулювання питання відбору проб води, ґрунту та відходів** для подальшого їх аналізу лабораторією
- ➔ **Приклади конкретних розрахунків екологічного податку**. Порядок і строки подання звітності та сплати податку
- ➔ **Екологічне маркування в Україні та світі**, відповідальність за порушення вимог застосування екомаркування

Як оформити передплату?

- ➔ Перейдіть **за посиланням**, оберіть період передплати та натисніть кнопку «Придбати»
- ➔ Сплатіть картою MasterCard/Visa або за рахунком
- ➔ Отримайте видання у ваш офіс протягом трьох днів

